

מכות יז

עניין: דילידא אימיה כרבי שמעון תיליד

ריטב"א

[יז, ב] דילדה אימיה כר' שמעון תלד. פירוש רש"י³³⁶ ז"ל אשה המתפללת לה' על בן כר' שמעון. וקשה לרבינו מאיר ז"ל מאי אימיה. לכך פירש המתפלל על אמו שתלד בן, יתפלל שיהא כרבי שמעון. ולא גרסינן³³⁷ ואי לא לא תלד, כי הרבה יש למטה מר' שמעון שטוב להם להוליד.

חידושי רבי אליהו גוטמכר

שכל עקר והשכל בפועל נקרא שכל מוליד. ורבה ראה שדברי ר' שמעון כאן אינם אמיתיים וכמ"ש שיש פירכא, אבל עכ"פ יפים הם מאוד וגם זה יש לשבח דחרי הקב"ה בפלפולי, וכמו דאיתא במד' שיר השירים (פרשה ב') על ודגלו עלי אהבה אל תקרא ודגלו אלא ודילוגו עלי אהבה, שגם אם טעה אם הוא לפחות דבר חכמה ניח להקב"ה, ואמר רבא על דברי ר' שמעון כאן כל דילידא אימיה כר' שמעון תלד, הכוונה שיש לבקש רחמים שמי שיחדש לו שכלו דבר, ואימיה קרא להשכל, שכל מי שהשכל מוליד לו יוליד כמו שהוליד ר"ש כאן ואע"ג דאית לי' פירכא. ואי לא, היינו אם לא יהי' דרש נחמד כמו שהוליד ר"ש כאן ויהי' לו פירכא ג"כ לא תיליד.

ולברר יותר לבל יתמה חכם מדוע כינה רבא שכל המוליד אָם, יש לראות שמבואר שכן יש לקרא, דכתיב (משלי ב' ג') כי אם לבינה תקרא, והגם דבקרא כתיב תיבת אם בחיריק הוי כמו בצירי כמ"ש רש"י בהדיא בתמורה ("ת ע"א ד"ה ואם). והי' דיבורו: כל אימא, היינו כל שכל, דיוליד כר"ש כלומר כמו שר"ש הוליד, או כמו שאמו של ר' שמעון הולידה – תלד היינו כשכלו של ר' שמעון תלד אע"ג דלאו אמת הוא, כיון דעכ"פ יפה הוא. ורש"י היה צריך להוסיף יהי רצון שיהא כר' שמעון, ולפי הנ"ל הוי כפשוטו, וגם תיבת אימי' מדויק בזה יותר.

ערוך לנר

דף יז: בגמרא ואי לא לא תיליד. הריטב"א בשם ר"מ מחק זה שהרי הרבה יש למטה מר"ש שראויים לילד, וגם בהא דילידא אימיה הקשה על פי' רש"י ודחק גם הוא בפירושו. ולענ"ד אולי י"ל בפירוש זה לפי המסקנא דקאי על מה דמסרס ר"ש למקרא דמה חשיבות יש בזה, אדרבא כיון שצריך לסרס המקרא ובדרך פשוטו אי אפשר לדרוש לכאורה יש הוכחה שפירוש זה אינו עיקר. אכן אמרינן בנדה (לא). אשה כי תזריע וילדה אשה מזרעת תחלה ילדה זכר, ופירשו המפרשים הטעם דמזריע תחלה נותן חומר, ומזריע בסוף נותן צורה, הרי דגם בהזרעה ולידת האשה הסוף נותן צורה לתחלה, וא"כ אין תימה שבדרשת ר"ש מה שכתוב לבסוף נותן פירוש למה שכתוב תחלה, וזה דקאמר אל תתמה על דרשת ר"ש שהרי דילידא אימיה כר"ש תילד האיש שנולד ע"י אמו, ג"כ אמו לא ילדתו רק על דרך דרשת ר"ש מסיפא לרישא, דהיינו שהאיש שהזריע לבסוף נעשה תחלה ועיקר, ואי לא לא תוליד שאם לא יהיה כן לא תלד, כדכתיב אשה כי תזריע תחלה, אז וילדה זכר. והוסיף רבא ואע"ג דאית ליה פרכא פי' דאף מצד זה יש להקשות אמה שדרש ר"ש, מכל מקום לענין מה שמסרס המקרא אין תימה שגם בלידה כן, והמקשן לא הבין דברי רבא וסבר שבתורת שבח אמר, ולכן הקשה כיון דאית פרכיה מאי שבח, ומשני דרבא לא לשבח דרשת ר"ש בא אלא לפרש למה דמסרס המקרא ודריש ליה: